

Umsögn Landssamtakanna Proskahjálpar um tillögu til þingsályktunar um aðgerðaáætlun vegna offitu á Íslandi fyrir árin 2026-2030, 131. mál

5. október 2026

Landssamtökin Proskahjálpar vinna að réttinda- og hagsmunamálum fatlaðs fólks, með sérstaka áherslu á fólk með þroskahömlun og / eða skyldar fatlanir og einhverft fólk og öll fötluð börn og ungmenni. Samtökin byggja stefnu sína og starfsemi á samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks, barnasáttmála SP og öðrum fjölþjóðlegum mannréttindasamningum, sem íslenska ríkið hefur skuldbundið sig til að framfylgja, sem og á heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna, sem hafa það meginmarkmið **að skilja engan eftir**.

Landssamtökin Proskahjálpar fagna því að stjórnvöld hyggist leggja fram tillögu til þingsályktunar um aðgerðaáætlun um málefni offitu og vilja á þessu stigi koma eftirfarandi á framfæri við veleferðarnefnd og Alþingi.

Samtökin vísa til umfjöllunar á heimasíðu Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar (WHO) um heilsu fatlaðs fólks. Umfjöllunina má nálgast á hlekk að neðan. Þar segir m.a.: ***Persons with disabilities have twice the risk of developing conditions such as ... obesity.***

<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>

Í þessari umfjöllun á heimasíðu WHO segir einnig:

The WHO Global report on health equity for persons with disabilities outlines 40 key actions for countries to take to strengthen their health systems and reduce health inequities for persons with disabilities. There are three things that all governments and health sector partners can do. First, they must consider health equity for persons with disabilities in all health sector actions. Second, they can include persons with disabilities in decision-making processes. Third, they can monitor how persons with disabilities are being reached and benefitting from health sector actions.

Þessa skýrslu WHO má nálgast á heimasíðu stofnunarinnar á hlekk að neðan.

<https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/global-report-on-health-equity-for-persons-with-disabilities>

Með vísan til framangreinds telja samtökin að við gerð þeirrar aðgerðaáætlunar, sem hér er til umsagnar, hafi ekki verið tekið nægilegt til aðstæðna, þarfa og réttinda fatlaðs fólks og fatlaðra barna og ungmenna almennt og sérstaklega ekki hvað varðar börn, ungmenni og fullorðið fólk með þroskahömlun og/eða skyldar fatlanir og/eða einhverfu.

Þá benda samtökin sérstaklega á eftirfarandi skyldur íslenska ríkisins samkvæmt **samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks**.

Íslenska ríkið fullgilti samning SP um réttindi fatlaðs fólks árið 2016 og skuldbatt sig þar með til að framfylgja öllum ákvæðum hans. Samningurinn var lögfestur í desember sl. með **lögum nr. 80/2025** og þá er í gangi af hálfu ríkisins sérstök landsáætlun um innleiðingu hans.

4. gr. samningsins hefur yfirskriftina **Almennar skuldbindingar**. Þar segir m.a.:

*Aðildarríkin skuldbinda sig til þess að efla og tryggja að fullu öll mannréttindi og grundvallarfrlsi fyrir **allt fatlað fólk án mismununar af nokkru tagi** á grundvelli fötlunar.*

Aðildarríkin skuldbinda sig í þessu skyni til: ...

*c) að taka mið af vernd og framgangi mannréttinda fatlaðs fólks **við alla stefnumótun og áætlanagerð**.*

5. gr. samningsins hefur yfirskriftina **Jafnrétti og bann við mismunun**. Þar segir:

1. Aðildarríkin viðurkenna að allar manneskjur eru jafnar fyrir og samkvæmt lögum og eiga rétt á jafnri vernd og jöfnum ávinningi af lögum án nokkurra mismununar.

2. Aðildarríkin skulu banna hvers kyns mismunun á grundvelli fötlunar og tryggja fötluðu fólki jafna og árangursríka réttarvernd gegn mismunun af hvaða ástæðu sem er.

3. Aðildarríkin skulu, í því skyni að efla jafnrétti og uppræta mismunun, gera allar viðeigandi ráðstafanir til að tryggja að fötluðu fólki standi viðeigandi aðlögun til boða.

...

Viðeigandi aðlögun er skilgreind svo í **2. gr.** samningsins:

„Viðeigandi aðlögun“ merkir nauðsynlegar og viðeigandi breytingar og lagfæringar, sem eru ekki umfram það sem eðlilegt má teljast eða of íþyngjandi, þar sem þeirra er þörf í

sérstöku tilviki, til þess að tryggt sé að fatlað fólk fái notið eða geti nýtt sér, til jafns við aðra, öll mannréttindi og grundvallarfrelsi.

Í **25 gr.** samningsins, sem hefur yfirskriftina **Heilbrigði**, segir:

Aðildarríkin viðurkenna að fatlað fólk hafi rétt til þess að njóta besta mögulega heilbrigðis án mismununar á grundvelli fötlunar. Aðildarríkin skulu gera allar viðeigandi ráðstafanir til þess að tryggja fötluðu fólki aðgang að heilbrigðisþjónustu, sem tekur mið af kyni, þar á meðal heilsutengdri endurhæfingu. Aðildarríkin skulu sérstaklega:

a) sjá fötluðu fólki fyrir heilbrigðisþjónustu og **heilbrigðisáætlunum** sem eru ókeypis eða á viðráðanlegu verði **og eins að umfangi, gæðum og á sama stigi og gildir fyrir aðra**, meðal annars á sviði kyn- og frjósemisheilbrigðis **og að því er varðar samfélagsáætlanir á sviði lýðheilsu, ...**

Með vísan til þess sem að framan er rakið er telja Landssamtökin Þroskahjálp nauðsynlegt að þess verði sérstaklega vel gætt við undirbúning, gerð og framfylgd þeirrar aðgerðaáætlunar, sem hér er til umsagnar, að taka sérstaklega tillit til mismunandi aðstæðna og þarfa fatlaðs fólks almennt og fatlaðra barna og ungmenna sérstaklega og ákvæða samnings SP um réttindi fatlaðs fólks, sbr. lög nr. 80/2025, eins og íslenska ríkinu er skylt að gera, sbr. ákvæði 4. gr. samningsins, sem vísað er til að framan. Samtökin lýsa miklum vilja til virks og náins samráðs við heilbrigðisráðuneytið við það mikilvæga verkefni og vísa í þessu sambandi til **3. mgr. 4. gr. samnings SP um réttindi fatlaðs fólks, sbr. lög nr. 80/2025**, sem hljóðar svo:

*Við þróun og innleiðingu löggjafar og stefnu við innleiðingu samnings þessa og við annað ákvörðunartökuferli varðandi málefni fatlaðs fólks, skulu aðildarríkin hafa **náið samráð** við fatlað fólk og **tryggja virka þátttöku þess**, þar á meðal fatlaðra barna, með milligöngu samtaka sem koma fram fyrir þess hönd.*

Virðingarfyllst.

Guðmundur Ármann Pétursson, formaður Landssamtakanna Þroskahjálpar

Anna Lára Steindal, framkvæmdastjóri Landssamtakanna Þroskahjálpar